

Auspice Jehovah!

DISSERTATIONIS POLITICÆ
De

ERGASTULIS

FORUMQUE

MORALITATE,

PARS POSTERIOR,

Quam

Suffragante Amplissim. Facult. Philosoph.

in Reg. Acad. Aboënsi,

PRÆSIDE

FRATRE CARISSIMO,

Mag. ALGOTHO A.
SCARIN,

Hist. & Phil. Civil. Profess. Reg. & Ord.

Pro solitis in Philosophia honoribus,

Qua decet modestia ventilan-
dam sistit.

REGIUS ALUMNUS

PETRUS A. SCARIN

W-Gothus.

In Aud. max. d. XXVI Junii, Anni
MDCCXXXII.

ABOÆ, Excud. R. Ac. Typ. Job. Kiämpe.

SYNOPSIS.

- §. I. Viam ad prasens pandit argumentum.
- §. II. Distinctionem inter vetera ergastula & recentiora profert.
- §. III. Primum pœnarum finem, νόμον ex severa ergastulorum obtineri disciplina ostendit. &
- §. IV. Alterum finem ἡμωπίας explicat. nec non
- §. V. Tertium finem παρὰ δούρα probat.
- §. §. VI. VII. & VIII. Usitatarum pœnarum, non eodem esse effectus, qui ergastulorum, demonstrant.
- §. IX. Divisionem ergastulorum recentiorum, precipue apud SuedGothos profert.
- §. §. X. XI. XII. XIII. XIV. XV. Personarum commodam in ergastulis inveniendum stationem, mentionem faciunt.
- §. XVI. Questionem de hominibus diversae religionis, an eo nomine in ergastulis compingi possint excutit, & finem tractationi imponit.

I. N. I.

§. 1.

PRæmium atque poenam
 duo esse pondera, quibus
 humanæ vitæ moveatur
 horologium, nemini non
 constat. Præmii etenim spes ad
 optima quæque studia promptio-
 res, & poenæ metus ad pravas
 & improbas actiones homines ef-
 ficiunt tardiores; adeo ut, si qui
 sint, qui hanc observare nolint
 regulam: *oderunt peccare boni vir-*
tutis amore, observent necesse est
illam: oderunt peccare mali formi-
dine poena. Hisce machinis seu

De

in-

instrumentis *Ergastula* publice
 privatimque erecta neque desti-
 tuuntur, discrimen inter suorum
 ingenia inquilinorum non negli-
 gentia, quorum alia non nisi me-
 tu premente flectuntur, alia ve-
 ro nonnunquam liberalitati citi-
 us, quam metui cedunt. Illis
 valde terribilia sunt, & perpe-
 tui carceris formidinem injiciunt:
 his vero liberales & propitii euer-
 getæ audiunt, eo quod pœniten-
 tibus non solum aureæ liberta-
 tis promittant *Βεβαίω*, sed spem
 etiam protinus, simul ac vera e-
 mendationis produxerint speci-
 mina, adimpleant omnem. Fin-
 gitur Orpheus cantu traxisse ar-
 bores, stitisse cursus amnium,
 brutorum animalium permulisse
 sensus, ferasque bestias reddidisse
 cicures: sed hujus rei veritas,
 missa Poëtarum fabula, in pu-
 blicis hisce cernitur domibus, quæ
 bar-

Barbaro ferinoque ritu: viventes:
ad humanum reducunt cultum,
& immania scelerum prodigia in:
bonæ frugis filios redigunt atque:
filias.

Harum: Moralitatem: societa-
tum, bono cum Deo, Tibi B. L.
sistere constituimus, sperantes:
Te, solito tuo favore & benivo-
lencia, innoxios nostros labores:
benigne excepturum fore.

§. II.

ANtequam ad rem ipsam ac-
cedamus, minime incongru-
um duximus, nonnulla præmit-
tere, quæ veterum ergastulorum
atque recentiorum nobis exhi-
bent differentiam, quum horum
tantummodo, non illorum cum
lege convenientiam defendendam
susceperimus. Ex scriptorib⁹ Ro-
manis duum generum homines
in ergastula detrufos esse vetera,

noxios nempe & innoxios constat: illos (puta, si qui e servis ingenio fuere contumaci & fugitivo, nec non crebri in delicto) ex more in hanc poenam damnabat dominus. Damnabat ipse dico, quoniam iudice ac sententia alia, præter herilem, eo non opus erat tempore. Id quod etiam Juvenalis, dum hunc in modum de perdita loquitur nobilitate, adfirmare videtur:

Quid facias talem sortitus, Pontice,
servum,

Nempe in Lucanos, aut Tusca erga-
stula mittas.

Hos vero, si qui viles servum, captivi barbari, corpore tantum boni, & quibus cerebrum omne, in manu, uti dicitur, erat, pretio sibi acquisivere domini; nisi quod ingenui interdum & liberi per vim atque fraudem in ea detrudebantur, ut ex C. Sveton: in vita Cæsaris.

faris Augusti constat: (a) *rapti per*
agros viatores sine discrimine libera
servique ergastulis possessorum suppri-
mebantur. In hodiernis autem er-
 gastulis, servi bellici & civiles
 non solum, sed sæpe etiam inge-
 nui, quicunque vitiorum suorum
 exstiterint servi, magistratus au-
 thoritate compinguntur. Vete-
 ra præterea ergastula a cive quo-
 libet opulento; hodierna vero a
 suprema solummodo exstruun-
 tur majestate. Illa ad usum &
 utilitatem solum privatam colo-
 nis referta; hæc autem ad publi-
 cam æque ac privatam, ut vir-
 tutem discant inquilini, & vitia
 civitatem turbantia dediscant. Il-
 lis *literati* & catenati plerumque
 inerant; his vero non item. Ibi
 viri solum; heic feminae æque
 ac viri. Illorum mancipia non
 ante vitæ finem, nisi ingens pro
 illis solutionis acciperet pretium
 domi-

dominus, liberabantur; horum autem cives, pœnitentia læsæ civitati verbo factoque ostensa, manu magistratus mittuntur sententia, & opificiis, quæ exercere inibi didicerint, non raro præficiuntur.

(1) *Cap. XXXII. v. II.*

§. III.

HÆcce breviter prælibasse contenti, ad ipsam thematis propositi statim nos accingimus discussionem, ostensuri ejus cum lege convenientiam, nec non magnum in republica commodum atque utilitatem. Ergastula aliquid in se intrinsecus incongrui fovere nemo sanus, qui eorum naturam sibi cognitam habeat atque perspectam, facile affirmabit, quum sint civitatum quedam velut medicinales officinæ: & quemadmodum illæ in
se

se non sunt malæ, sed saltim ac-
 cidenter & utentium vitio homi-
 num: ita neque ergasteria ex
 genere malorum esse censenda
 sunt, quæ a suprema majestate
 sunt instituta contra pravitatem
 indolis atque morum non pau-
 corum civium, ne in ipsorum &
 denique totius reipublicæ ner-
 vum & perniciem erumpat. Pœ-
 næ etenim atque coërcitiones,
 quibus heic male feriat homines,
 necessitati potius, quam rationi-
 bus atque verbis parentes, puni-
 untur, legibus quam maxime
 conformes sunt, quod ex ipso
 pœnarum fine, quem Moralistæ
 fere omnes triplicem faciunt κό-
 λασιν, Τιμωρίαν atque Παράδειγμα lu-
 culenter monstrari potest. Ad
 primum quod attinet finem, qui
 nunc κόλασις animadversio, nunc
 παράνσις admonitio, nunc νουθεσία
 commonitio audit, scopum su-
 um

um eo dirigentem, ut vitiosum delinquentium profliget habitum, inque vicem ejus substituatur bonum, sciendum est, eum quam maxime ex severa ergastulorum obtineri disciplina; quum illa non solum omnem peccandi occasionem removeat, nocendique vires adimat, sed talem etiam ex adverso necessitatem imponat, qua quis bene mereri cogitur, idque tanto temporis spatio, quanto peccandi consuetudo in desuetudinem sensim abire potest. Quod etiam celeberrimus Krausoldus adfirmat, dum adserit, *ergastulum percuntes ab interitu servare immunes, sanabiles corrigere, vagabundos recipere, receptos fovere, desperatos erigere, erectosque nutrire.* & paulo post: *non solum leforum damna, quantum in se est, fideliter reparare, sed de fontium etiam salute tam egregie mereri ait, ut nullibi, quā*

in hoc carceris stadio securius exules
 remigent, illorumque cymba huic Ne-
 ptuno commissa semper inconcussa ma-
 neat. (b) Quin & Georgius Hac-
 cius pastor Hamburgensium i-
 dem innuere videtur, dum no-
 minat hasce publicas domos,
 trost-seulen / zur welchen alle mit
 ungerathenen kindern und bösen
 Leuten geplagte eltern und haus-
 halter ihre zuflucht nehmen / und
 durch diß mittel die ihrige zur
 beßerung zwingen und bringen
 können. (c) Sed objici potest,
 nonnullos tamen reperiri, qui
 ergastulorum disciplina ad meli-
 orem non reduci possunt frugem?
 Esto nonnulla tam heteroclitica &
 inflexæ cervicis dari capita, quæ
 omnem penitus disciplinæ elu-
 dant virtutem; quoniam tamen
 hujus insanabilis morbi nulla
 tam certa & indubitata habentur
 indicia, quæ penitus fallere
 nesci-

nesciant, præsertim cum hominis de homine sæpe lubricum sit iudicium, existimo instantiam istam nihil quidquam roboris habere ad denegandum ergastulo primum huncce pœnarum finem, nec exceptionem a regula ipsam destruere posse regulam.

(b) *De mirae. & egreg. usib. S. Rassin.* (c) *In Mosaischen Zuchthause fol. 7.*

§. IV.

DE altero pœnarum obtinendo fine, *τιμωρία* nempe, æque bene laborat ergastulum, quod honorem & incolumitatem tam imperantium, quam privatorum (quo sub nomine quævis fortunæ veniunt bona) respiciat atque defendat. Etenim illis dignitatem, obsequium & exactam legum conciliat observantiam; his vero securitatem bonorum, nec

nec non amissarum facultatum
atque læsionum refusionem,
dum eum scilicet in finem erga-
stulis mancipantur noxii, ut da-
mnum quodcunque dederint, la-
boribus suis diurnis, quoad fi-
eri potest, resarcire cogantur.

§. V.

Tertius pœnarum finis ille
est, qui παράδειγμα seu ex-
emplum salutatur, & eo in pri-
mis dirigitur, ut peccantibus supe-
plicium, præsens formidinem
& posteris inferat documentum.
quod ex solemni formula *fori*
causarum criminalium liquet:
sig sielstvom til welförtient straf/
och androm till steg och warnagel.
Illud documentum, si ex alia un-
quam haberi potest pœna, certe
ex ergastulorum quam maxime
obtinetur. Neque enim potest
non horridus ille carcer, dura vin-
cula,

cula, concatenatus labor, severa
 loci statuta, verborum increpa-
 tio, verberum ictus, eduliorum
 tenuitas, dira fames & poenarum
 diuturnitas: hæc inquam non pos-
 sunt non vitiorum mancipia quæ-
 cunque, tam intra quam extra
 publicas illas domos vitam tra-
 hentia a proposito abstertere ma-
 lo. Sane humanitatis atque ratio-
 nis non solum, sed sensus propè
 omnis quoque expers erit, qui
 durissima hacce poena non com-
 moveatur, & vitam cum morte
 permutare atque inter sepultos
 molliter acquiescere non præo-
 ptet, quam per omne vitæ tem-
 pus, obdurato adversus humani-
 tatem & virtutem animo, tot
 carceris hujus misérias susti-
 nere atque plagas. Huic me-
 æ sententiæ modo nominatus
Krausoldus, dum ergastulares re-
 cordatur pœnas, album addit cal-
 culum : *En Supplicia*, dicens, &

tormenta, quæ non vana e vitro ful-
gura, aut inania uaporibus sed e-
jus generis tela sunt, quæ fontium
vitam in supplicii vicem, mortis ve-
ro desiderium in solatium vertunt.

(d) tract. modo nominato.

§. VI.

Villo sic quidem triplici pœna-
rum fine, eundemque ex
publica ergastulorum obtineri di-
sciplina, monstrato, jam adduce-
re non pigebit, præposteros alia-
rum pœnarum apud gentes mo-
ratiores cumprimis usitatarum
effectus, quo ex contrario erga-
stulorum eo facilius elucescat u-
tilitas. Si διαταξισμός, seu pu-
blicæ flagellationis effectus respi-
ciamus, eos nullius fere momen-
ti esse quotidiana, proh dolor,
testatum it experientia, inprimis
si eam sæpius perpetiatur facino-
rosi, dum dorsum a virgarum
compunctionibus adeo accipiunt
callosum, ut dolorem non senti-
ant

ant amplius; utpote tergo ex crebris flagellationibus ita indurato & impenetrabili reddito, ut impactis intentioribus lictoris ictibus flagella cedant ipsa potius lacerata atque vulnerata. Præterea flagellationis ignominia illa, quam nudato corpore publicis in locis magnoque hominum confluxu subire coguntur, omnem ex animis delinquentium prorsus exterminat pudorem, post quem irrepit impudentia, sui aliorumque mox comitata contemptu. quod carnifex quidam Dresdensis intellexisse fertur, qui, cum fontis fustigandi gratia jam ad supplicii progrediretur locum, seriis contestatus est verbis, se perquam il-
lubenter ad officium suum nunc accedere, eo quod talem, qui rectis adhuc sensibus ire posset, ex dimidia bonitatis parte in extremum malitie gradum precipitatum iri, certo resciret

res certius. Sane ubi hanc publicā sæpius perpeffi fuerint poenam verberones, nec honorem, nec aliorum de se sermones curant amplius. verum, ἀναγκαστικῶς εἰς πάλαι τὰ ἀρχαῖα ἡγεμονεύουσιν, desperanter agunt, prava sodalitia quærunt, & ad illicitas confugiunt artes, quibus sibi complicitibusve suis vitæ acquirere possint adminicula.

§. VII.

Quid de proscriptione seu ejectione dicam? Illa utique altera charybdis est & commune sepulcrum, ubi nescio, quot hominum sepeliantur myriades. Quid præstat illa filiis immorigeris, quid parentibus, cum ab iisdem per cæruleas vias ad Garamantas & ultimos Indos deportantur? Certe nihil aliud, quam ut sub ipsa deportatione, vel

E fame

fame atqve inedia necentur, vel
 si mortem evadant, deteriores
 proletariorum sodalitiis con-
 victu, certe non politiores ad
 suos plerumqve redeant penates.
 Raro namqve illud Poëtæ fallit:
Cælum non animus mutant, qui
trans mare currunt. Nec homi-
 nibus ad justam provectis æta-
 tem, utpote latronibus, furibus
 aliisque facinorosis medicinam
 adfert ejectio, quæ licet alias
 sat gravis pœna est, inter eos
 tamen ne pœnæ quidem ratio-
 nem habet; quandoquidem sua
 sponte cælum mutare, solumq;
 vertere persæpe soleant, quo fla-
 gitiosæ negotiationis tanto feli-
 cior alibi habeatur successus, u-
 bi ulla non adhuc de moribus
 eorum ore vulgi percrebuit no-
 titia: id quod etiam Dn. Stryki-
 us innuere videtur, cum sermo-
 nem de exulibus facit actionibus:

rele-

relegationem, inquit, grato animo accipiunt, cum propter vitam vagabundam, quam tum sectantur, ubi vis domi sunt, & artificium suum exercere possunt, quocunque licet locorum commorentur. (e) Qvin & Dn. Reinkingius: qui ex urbe, ait, vel civitate pelluntur nihilo propterea sunt meliores, sed potius deteriores, dicentes secum: etiamsi discessero hinc, sol & luna in aliis etiam conspicuntur regionibus. (f)

(e) De Saccular. cap. IV. n. 23. (f)
In regim. sec. & Eccles. Lib. II. clas.
I. cap: VIII.

§. VIII.

Quid denique dicendum venit de *λεγχηλονομίας* atque suspendii poena, num illa sufficit ad cohibendum atque reprimendum malitiam scelestorum hominum? illa quidem facinorosis

rosis majorem ceteris pœnis incurrit timorem : tamen eam non ut subitaneam solum , sed & communem peccati legem sibi cum aliis implendam spernunt , quod exemplo quodam insuper a Celeb. Krausoldo adducto hauriri potest : Non ita diu , inquit , par nobile fratrum vidi , quibus ob furtum aliquoties reiteratum laquei pœna jam erat indicta : horum alter , cras mihi , dixit , pereundum est , sed utinam ita facinoris mei tulisset ratio , ut rota non laqueo frangeretur gula . Adstantes cum inepti hujus desiderii causam rogarent , in cachinnum effusus : an nostis respondit corpus rota impositum longe mollius acquiescere , quam si patibulum agens longam in aëre facit litteram . Nec minor alterius correi fuit temeritas , qui Jovem juravit lapidem , se decies hanc mortem adhuc mereri velle , si per naturam decies eam subire

ire concessum esset (g). En luctuosissimos identidem suspendii effectus, poenarum finem ægre obtinentes! Longe vero felicius, immo ex sententia ergastularis procedit poena. Præstat illa legibus observantiam, magistratus honorem saluum testumque & privatorum bonis omnigenam securitatem. Quandoquidem vires plane humanas exsuperat, immo ipsam bestiarum transcendit ferocitatem, per omne vitæ tempus gravissimos concatenatosque perferre labores, mortuorum boum intergum incursationes non exhorrescere, famem sitimque despiciere, vestium foeditatem atque carceris foetorem negligere, nulla denique poenarum diuturnitate, nulla spe nulloque commoveri metu. quæ omnia ergastulorum inquilini sine remissione.

sione subire coguntur, si mores suos a virtutis tramite deflexos leniori viâ mutare noluerint.

(g) *Eodem tractatu pag. 85.*

§. IX.

Postquã sic in genere breviter magnam ergastulorũ præ reliquis pœnis hoc tempore quam maxime usitatis utilitatẽ ostenderimus, velim distinctionem quandam hodiernorum exhibere ergastulorum, quæ in servilia & disciplinaria commode dispelci possunt. Illorum exempla esse apud exteros possunt triremes, apud nostrates Marstrand / Fredrichshamn / Smedgården / quibus capite diminuti cives facinorosi ad dies vitæ, aut tempore alias satis diuturno mancipantur, & Tuchthuset / ubi feminæ despumatae nequitiæ coguntur quotidie

tidie fere molam trusatilem, i-
 diomate vernaculo, Ziufqwar-
 nen circumagere, nec non fora
 atque plateas honoratiorum ci-
 vium repurgare atque latrinas.
 Horum vero sunt in urbe domi-
 na: Gilstugan decoctorum im-
 proborum atque fallitorum locus
 comitiorum, in quem sine ali-
 quo tamen labore exantlando, in
 spem resipiscentiæ, & ut cautius
 inde mercari discant, inviti con-
 venire solent. Barnhuset brepho-
 trophiū, ibi infantes & pueri cum
 puellis cura destituti parentum
 suorum aluntur, vestiuntur, do-
 centur, & pro naturæ dotib⁹ insti-
 tuuntur donec adoleverint. Adul-
 ti vero, pueri mercatorib⁹, opifici-
 bus manuariis aliisq^{ue} traduntur:
 quemadmodum puellæ in hone-
 stis servituræ familiis, emanci-
 pantur adultæ. Et denique Rasp-
 och, Spinhus / S. Poni & Raspi-
 ni

ni domicilia à nonnullis huc referuntur, quippe civitatem inutilibus terræ ponderibus modo perquā utili liberantia. Sed velim dicas, quo tempore ambo illa ergasteria, quæ lingua vernacula *Tuchthus* & *Spin och Rasphus* nominantur *Holmie erecta* sint? Prior illa publica domus initium suum An. 1624. habuit regnante rege gloriosissimæ memoriæ *GUSTAVO ADOLPHO*, qui Joachimo Triband mercatori cuidam honorato permisit colligere omnes in vicinia nebulones, mendicantes validos, meretrices, aliosque ejusdem farinae homines, partim ut victum & amictum laboribus suis sibi met ipsis compararent, partim quoque, ut aliqua utilitas exinde in ipsum instauratorem & rempublicam redundaret. Et ut institutum hocce eo felicius effectui daretur quinquies mille thaleros argenteos civi modo

do

do nominato è publico solvi curavit, quibus instrumenta huic provehendo consilio apprimè necessaria acquirere ipsi incubuit. Posterior vero confessus seu societas, quam S. Ponus & Raspinus (ut fictis Dn. Mart: Zeileri utar vocabulis) in specie sibi vindicat, primordia sua vidit d. 3. Junii An. 1724. cum ex consensu ordinum imperii, jussuque regis nostri clemētissimi FREDERICI I:mi privati cujusdam civis domus & locus suburbanus in insula Långholmen primum emeretur, & utilissimo instituto consecraretur. Dehinc autem factum ut otiosi, prodigi, vagi, & quæcunq; alia culpatae conversationis & desperatae emendationis mendicabula cujusve ætatis atq; sexus in eadem detrudantur, & ad labores cujusque ingenio, & ætati convenientes coarctentur, ita ut,

ut, si debitum laboris pensum præfixo tempore non perficiant, non solum cibariorum tenuitate, verum etiam fustibus, virgis aliisque corporis afflictionibus ad opus faciendum compellantur. Quid? quod ne membra hujusce societatis, qui anno proxime præterlapso numerum fere trecentissimum exsuperarunt, cum laborare discunt, pietatem dediscant, proprium suum quoque habent Pastorem, qui mane & vespere ovili huic suo, ad preces fundendas voce præit, diebus festis conciones habet, & denique fidei profectuumque Christianismi rationem, quoties usus & cujusque necessitas postulat, diligenter exposcit.

§. X.

JAm ad personas commodam in ergastulis invenientes stationem.

tionem pedem ulterius promoveamus. In genere vero, pulvere in illo stipendia merebuntur & mares & feminae cujusque ætatis, hac tamen cum distinctione, ut uterque sexus peculiararia in ergasteriis habeat loca exercendæ industriæ, suas cellas atq; mansiones. In specie vero primam teneant sedem *Desides & otiosi*, qui non solum in antiquissimum Dei mandatum; *in sudore vultus tui vesceris pane tuo*, (b) delinquant, verum etiam in salutem publicam, dum plane nihil ad illam conservandam conferunt. quin potius aliorum operas devorant, quum propriis laboribus de victu necessario sibi nil plane prospiciunt. Cum vero sit otium scelerum mater fecundissima & lerna omnium malorum; hinc neque mirum Syracidem in suo œconomico jubere

bere omnino: *servum in opus im-*
mittendum, ut non otietur, cum
multum malum doceat otium (i). Im-
 mo sacer Rex & vates David in
 Psalmis jubet otiosos, laborem
 manuum suarum, non vero a-
 liarum, manducare. Et genti-
 um doctor Apostolus Paulus,
 severissime suos auditores ad la-
 borem adhortatur, etiam ci-
 bum non laborantibus denegan-
 do; *Quum essemus, inquit, apud*
vos hoc demandabamus vobis, si quis
nolit operari etiam non edite (k).
 Cum præceptis illis divinis, gen-
 tium etiam moratiorum consue-
 tudines olim congruebant, qui oti-
 osis nihil dabant; iniquū affirmā-
 tes eos frui laboribus industriæ
 alienæ. quare si quis mutuum
 illis dedisset, eum quasi ignaviæ
 patronum supplicio mulctabant.
 quorsum pertinet etiam judici-
 um apprimè pium atque civile
 Augu-

augustissimi Regis nostri FREDERICI, qui nuperrimo edicto universis, qui suspensæ hederæ signū militiæ præferūt, prohibuit, ne commissabundis Scholarum alumniis, sui non dum juris atque arbitrii, pecunias aliasve res ad provehendam luxuriæ & ignaviæ voluptatem mutuo subministrarent, sub pœna omnis *crediti* amittendi, jurisque quocunque modo repetendi illius, si religionem edicti violare præsumerent. Quæ cum ita sint, melius cum improbis juvenibus certe agi nequit, qui spontaneos manuum suarum labores manducare nolunt, quam si in ergasteria compacti eosdem ibi acquirere, & acquisitos manducare adstringantur.

§. XI.

(b) Gen. 3. v. 19. (i) Cap. 33. v. 29.
 (k) 2. Thessal. 3. v. 10.

§. XI.

Alterum ergastuli locum occupent *mendicantes validi*, qui non raro tibias atque manus sibi intumescere faciunt, vel alios morbos naturæque defectus simulant, & nescio quæ symptomata mentiuntur, quo homines eo facilius decipiant, & eorum in se promoveant misericordiam. Hi non solum in Deum & naturam, verum etiam in pauperes, & eorum injurii sunt patronos, atque adeo quadruplici se pollunt delicto. In *Deum* quidem, dum membra, quæis omnium rerû ille conditor coli honorariq; debebat, in scœdissimarum ærulcationum instrumenta vertunt: in *naturam*, si quas corporis partes, naturali suo vigore & integritate gaudentes dolose morbidas & monstrosas fingunt: in *pauperes* dum miseræ huic plebeculæ bolum

lum e faucibus eripiunt: & denique in eleemosynarū largitores, quorum pietatem & misericordiam ludibrio habent, & fraudulentis artibus tantam sæpe pecuniæ summam corradunt, qualis ad inferendam laquei pœnam certissime sufficeret. Hinc laudabilis Caroli Magni constitutio: *mendici per regiones vagari non permittuntur: suos pauperes quaque civitas alito: illis nisi manibus operentur nullus quidquam dato.* Henricus II. Galliæ Rex edicto quoque cavit, ut decuriones mendicos validos operibus publicis exerceant, teste Thuano. Et b. D. M. Lutherus horum constitutionibus album addit calculum: *Es gebühret den Fürsten und Weltlichen Regiment / das sie im Lande und Städten ein fleißiges einsehen hätten auf solche trügeren und ranberen der vielen beten*

Bettler / und solten solche faule
 schelme / die nicht arbeiten wollen/
 ernstlich straffen / den die selben
 berauben uns/ und nehmen denen
 armen / die bey uns wohnen/ das
 brodt so ihnen Gottselige leute
 geben wollen für den maule hin-
 weg (1). Et actum certe esset
 de salute publica, si alii cives
 laborarent strenue, alii non nisi
 famelicos adferrent ventres, ad
 depascendum, ignavorum in a-
 piario fucorum more, quidquid
 industria ceterorum ad publici
 status conservationem contule-
 rit. Illos itaque favis suis immi-
 nentes, si a præcepibus arceant,
 & in ergasteria, licet invitos de-
 trudent, ad comparandum in
 sudore vultus sui panem quoti-
 dianum, quid ab honestate &
 publica utilitate alienum Princi-
 pes facturi sunt? sciendum ta-
 men heic est, nos a civitate e-
 os,

os, qui omnium merentur commiserationem non excludere, licet sint illi tamen ob manifestam utilitatem civitatis a foribus honestorum civium ad Xenodochia, Prochotrophia, Orphanotrophia, Gerontocomia & Nosocomia relegandi, quæ eo majori conservari debent liberalitate, quo pluribus alendis, necessitate urgente, destinata fuerint

(1) in aureo comment. ad Gen: 43.

§. XII.

Tertiam stationem inveniant Cingari, germ. Eigeuner / lingua vernacula Tartare / qui Sturiis regnantibus in Scondiâ primum apparuere, & ex variis nationib⁹ sunt collectorum hominû sentina, sine certis sedib⁹ regiones peragrantes, ex mendaciis, furtis, rapinis, eqvorum permutationibus, mendicationibus & chiro-mantica divinatione, vitam tra-

F

hen-

bentes(m). Hos solent quidem civitatum rectores severissimis mandatis regni sui finibus prohibere; quale legibus quoque nostris severissimum extat edictum de Anno 1662. d. 14. Maji: ubi si exterminati semel in crimine quocunque reperiantur, deinceps ad restim, nullo prævio judiciali processu, condemnantur. Sed qui in ergastula perpetuo, aut ad certum tempus detrudi forte magis commode possunt, quo & ipsi proprium suum panem munere ipsis atque reipublicæ profuturo, non vero fur- tis atq; rapinis acquisitum comedant.

(m) Camer. H. S. I. 17

§. XIII.

Quartam sedem obtineant decoctores improbi, qui vulgo banciruptores & falliti vocantur; hi nobis nihil aliud sunt, quam

ac-

negligentes & perfidi mercatores, qui alios homines per mutua & credita dolose decipiunt ac bonis suis privant (de illis vero nobis sermo non est, qui per infortunium, casum & vim majorem bona sua amittunt, & commiserationē non vero pœnam atque coërcitionem commerentur.) His antea concessum fuit patriæ legibus mensam evertere i. e. bonis cedere, verum quum decoctores isti hoc abusi sint beneficio, dum vel pecunia large instructi foro cedunt, vel se plus solvere non posse quam habent, credunt; recte in posterum ipsis hoc denegarunt beneficium summi imperantes & pro re natâ, ad publicam ignominiam modo, alios ad operas publicas & ergastula damnarunt.

§. XIV.

Quintam mansionem possideant *ſecularii Beütelsheidern*

und Spisbuben / qui ex rapto
vivere ad vetasti semel artibus
fraudentis ad illud institutum
provehendum omnem impende-
re solertiam & ingenium solent;
Hi quoniam furandi studium
quasi artem exercent, & post a-
liquot annos tam ingeniosi
scelerum artifices evadunt, tan-
taque apud eos in rebus alienis
subtrahendis crumenisque secan-
dis manuum esse soleat agilitas ut
omne ingenium in digitos quasi e-
orū abiisse videatur, et quod cete-
ras pœnas attinet, utpote fustiga-
tionis aut relegationis, easdem
tantum non omnes ludibrio ha-
beant. quis non videt severiori
pœna, ergastulari nempe, tuti-
us coërcendos esse, quo illius
formidine peccare desinant, &
criminis hujus complices statuto
in sodales rigidissimæ severitatis
exem-

exemplo cautius in posterum
mercari doceantur.

§. XV.

SExtam denique classem con-
ficiunt *liberi immorigeri* & ad-
versus omnem disciplinam do-
mesticam contumaces. Sed de
illis nullius adhuc publici de-
licti per ætatem capacib⁹ anceps
valde est quæstio: *an illi quoque
honorario alicui & temporaria ser-
vitudinis generi mancipari possint?* Quo-
minus duriori jugo subjiciantur
cervices eorum obstare videtur
primum, Libertas naturalis, quam
in statu civili non facile quis-
quam servitute permutavit, nisi
per modum pœnæ ob antegres-
sam ingens crimen, quo maje-
stas & jura imperii insigniter læ-
sa fuerint atque violata. Tum
obstat quoque immaturæ fervor
ætatis, qua durante, cæco im-
petu naturæ magis quam obsti-

natione animi rationisque consilio a virtutis tramite aberrare solent; quamobrem actuum secus patratorum auctores certe non ulla humana, ne dum civili lege haberi solent. Denique metuendum, ne isthac severitate disciplinæ in sui ipsorum odium & fastidium primum, mox etiam malorum omnium extremum, desperationem incidant.

Hæc quæquam sine ratione non obijciuntur, juste tamen illi quoque, si brevior via ad virtutem & ad officium revocari non possunt, in ergastula ablegantur, quatenus emendatio morum non ipsis modo sed & reipublicæ necessaria. Id vero vicæ canonis in moralibus vulgatissimi: *necessitas finis jus dat in moralibus*, facile probatum imus. Ille finis, si quando frustra intendi-

tur per moralem coactionem, qualis in ædibus parentum, scholis atque gymnasiis præcipue obtinere solet: inquam si rigidior cervix eorum, quam ut tranquilla potestate & leniore jugo ad mansuetudinem & obsequium, piis parentum aliorumque quorum interest monitis, præstandum, adduci possint, illa violenta magis & diuturnior animi adversio eo usque juste intenditur, donec frangi potest peccandi obstinatio, vitiaque sensim dediscant, quæ per longas olim invaluerunt moras. Dicimus in proverbio: *duro nodo, durum esse querendum cuneum*: In moribus asperis juvenum domandis & leniendis, quæ non idem obtineat, si obdurata adversus omnem virtutem cervice jugum Musarum & omnis liberalioris imperii decrecent perpetuo.

Quod

Quod ad alteram instantiam
 attinet, sciendum est, quod er-
 gasteria ejusmodi ætati & per-
 versitati & vitæ generi juvenum
 accommodata, non pœnæ alicu-
 jus civilis rationem habeant:
 sed sint gymnasia, in quibus ad
 utiliter exercendas animi atque
 corporis vires suas ex legis di-
 vinæ præscripto adiguntur; quo-
 rum, puta gymnasiorum, nisi fre-
 nis coërceatur furens insania, ex-
 cludantur prava sodalitia non al-
 ios homines solum violabunt,
 eorumque jura intervertent, sed
 DEUM quoque auctorem vitæ &
 conservatorem superbe fastidient
 & aspernabuntur.

Metus, quem tertio loco ad-
 duximus, ille Terentino illi,
quod si cælum ruat, non absimi-
 lis erit: etenim longe plures li-
 centia & morum incorrigibilis
 pertinacia, quam desperatio per-
 di-

didit. Saulem cecidisse ait sacra pagina mille homines, Davidem vero decem millia. Desperationem consimiliter mille homines neci dedisse, licentiam vero & incorrigibilem morum pertinaciam, data non ipsis solum, sed & aliis innumeris lata via peccandi, innumerabilem hominum, præcipue vero juvenum turbam perdere, tristis ipsa loquitur experientia. In exteris regionibus ergasteriorum *bonoratorum* quoque disciplina passim obtinet. in quibus soboles natalibus orta honoratioribus, a libidine & luxuria ad convenientes lexui & ætati & vitæ conditioni operas, salva penitus existimatione, adstringuntur, dum despumaverit ætatis feruor & ex consuetudine malorum cōtractam prævaricandi licentiam iterum sensim & minutatim dedidicerint.

In nostra republica utrum ejusmodi instituti societas aliqua publice utilis sit, prudentioribus decernendum relinquo. Quidquid sit, si talis institueretur, quæ incolumi artium quarumcunque utilium & liberalium cultu, exsiliendi saltem licentiam tolleretur, & sodalium malorum corruptelis locum præcluderet, dicerem non ipsorum modo juvenum, excelsæ sæpe indolis, incolumitati, propinqvorum spei, sed & reipublicæ salutis magis fertili bonorum civium proventu, egregie consultum iri. Quin neque ambigo idem quoque feliciter successurum consilium; si qui gulæ ingenium liberis sæpe conciliant divites & opulenti, iis, quas voluptatibus devovere solent, impensis vel quantillum decerperent & ad procurandam in futurum sui suorumque adeoque publicam, felicitatem.

tem, animum ex æquo & bono
adjicere vellent.

§. XVI.

PLures adhuc recensere posse-
mus, qui in ergastulis com-
dam habere possent stationem.
Præsertim prodigis, (qui a deco-
ratorib⁹ improbis in eo solum diffe-
runt, quod isti in suam ipsorum
incolumitatem & viscera demum
sæviant; hi vero præter bona pro-
pria, aliena quoque, quæ mutuo
sumserunt, abliguriant,) puta a-
leatoribus & ceteris suæ & alienæ
juventutis corruptoribus locum
in hac scena non postremum ex-
orarem, si non publice constaret
pluribus leverissimis edictis obviã
ivisse nuper malo isti *PRINCIPEſ*
Svechiæ AUGUSTOS, neq; argen-
tum modo aleæ expositum una
cum mulcta, sustinendo ergastu-
lo pie consecrasse, sed liberam
opum

opum administrationem insuper singulis quoque derogasse, quos ad decoquendam apud alios famam & possessiones suas, impetus & peregrinae vis caeca consuetudinis subinde propellat. Verum imperata brevitatis a recensitione plurium ergastulariorum nos abstinere jubet, atque vestigio vela contrahere. Antequam vero abeamus hinc, primis duntaxat digitis eam quaestionem attingere liber: *Num ne illi, qui a religione in republica usitata, dissentiunt, iuste ergastulis quoque mancipari possunt?* Ad hanc quaestionem respondemus negando, quamdiu haeresis eorum in actum aliquem societati humanae perniciosum sese non dimittit; quandoquidem animae & conscientiae hominum argumentis & evidentibus rationis demonstrationibus mutantur, non vero ergastulis, verberibus & aliis id

ge

genus. Tamen ecclesiæ Christi-
anæ licitum esse non negamus,
si ex membris ejus aliqui in erro-
rem prolabantur, post repetitas
admonitiones & instructiones, se-
cundum ordinem Evangelii, si
modo pertinaces remaneant, ex-
scindere eosdem a societate sua,
gladio spiritus, & denudare iis
privilegiis, quæ tanquã membra
corporis ecclesiastici habituri es-
sent; non vero licet spoliare eos
communibus istis privilegiis, qui-
bus fruuntur, non quatenus sunt
Christiani, sed quatenus homines
sunt & societatis civilis membra.

Ceterum jacta pridem ancho-
râ, non est quod pelago me ite-
rum iterumque committam;
Quamobrem Temet B: L: qua
par est observantia rogo, ut hæc
qualiacunque, quæ tecum com-
municavi, in Tua humanitate de-
mum

num inveniant patrociniū; id-
que tanto impensius a Te oro
speroque, quanto certius mihi
constat, honestis conatibus a
bono quovis favorem aut saltem
æquanimitatem excusationēque
denegari non solere.

SOLI DEO GLORIA.

